

دانشنامه جهان اسلام، (۱)، تهران، ۱۳۷۵، IRICA 364915

MADE WITH LINDAJAN
SONRA GÖLEN DOKÜMAN

باغستانی، عمر

۶۰۹

Pallas, *Bemerkungen auf einer Reise in die südl. Stathalterschaften des Russ. Reiches* 1793-1794, Leipzig 1803; J. B. Teifer, *The Crimea...*, London 1877;

- جفت قلعه:

A. Harkavy, *Die Alt-judischen Denkmäler auf der Krim* (1871); Dzafer Seydamet, *Krym*, Warsaw 1930; V. D. Smirnov, *Krymskoye Khanstvo...*, St. Petersburg 1887, Odessa 1889; B. Spuler, *Die Krim*, Berlin 1944; *Zapiski Odessk. Ob-va Ist. i. Drevn.*, XII.

- همچنین منابع گرای* و کریمه*

/ ب. اشپولر (د. اسلام) /

✓ **باغستانی، عمر**، از مشایخ صوفیان ماوراءالنهر در قرن هفتم. وی از ده باغستان از کوهپایه‌های تاشکند بود. گفته‌اند که نسبش به شانزده واسطه به عبدالله بن عمر می‌رسد (کاشفی، ج ۲، ص ۳۶۸). سلسله نسب طریقتی او به شیخ صلاح‌الدین حسن بلغاری (ب. بلغاری* نخجوانی) می‌پیوندد. در مدت سه سال اقامت صلاح‌الدین بلغاری در بخارا، ظاهراً در حدود ۶۴۶-۶۴۴، در خدمت او بود و از کبار اصحاب او به شمار می‌رفت (همان، ج ۲، ص ۳۶۹).

شیخ عمر باغستانی سالها در ترکستان به ارشاد اشتغال داشت و، پس از او فرزند و نوه‌اش عهده‌دار این امر شدند. پسرش، خاوند طهور (متوفی ۷۵۵)، که علاوه بر افاضات پدر از تعالیم شیخی ترک از طریق یسوی به نام تنگوزشیخ بهره یافته بود، تألیفاتی در تصوف داشته و شعر نیز می‌سروده و ابیاتی از او را فخرالدین کاشفی نقل کرده است (ج ۲، ص ۳۷۰، ۳۷۳). شیخ داوود (۷۴۸-۸۲۳)، فرزند خاوند طهور، از مصاحبان خواجه محمد پارسا بخاری نقشبندی (متوفی ۸۲۲)، جد مادری خواجه عبدالله احرار نقشبندی (۸۰۶-۸۹۵) بوده است (همان، ج ۲، ص ۳۷۳-۳۷۴).

شیخ عمر باغستانی و اخلاف او در ترویج تعالیم اسلامی و عرفانی در ترکستان نقش مهمی داشته‌اند. روش طریقتی آنان تأکید بر متابعت از شریعت و سنت و دوری از بدعت بود. وی حتی در ترویج تعالیم اسلامی در میان مغولان کافر جدیت داشت و گویند که یکی از خانان مغول، تحت تأثیر سخن او خوردن گوشت خوک را ترک کرد (نیشابوری، ص ۲۷). از تعالیم و سخنان عمر باغستانی، که قسمتهایی از آنها در آثار صوفیه مقبول است، برمی‌آید که او شریعت و سنت را اصل و هدف می‌شمرده و بسیاری از آداب صوری متصوفه و علمای ظاهری را صورت و وسیله می‌دانسته است. یکی از گفته‌های او به

پوتیومکین^۱، کاخ خانها، به عنوان بنایی که ارزش باستان‌شناسی دارد و «نمونه اعلا و منحصر به فرد یک بنای تاتاری در خاک روسیه» است، بازسازی شد.

در دوران استقلال کریمه (۱۹۱۸-۱۹۲۰)، باغچه‌سرای بار دیگر مرکز حکومتی شد ولی در سالهای اشغال آلمانیها (۱۹۴۱-۱۹۴۴) اهمیت سیاسی نیافت. هنگامی که نیروهای شوروی در آوریل ۱۹۴۴ شهر را پس گرفتند، آسیبهایی بسیار بر آن وارد شد و کاخ خانها صدمه دید، ولی بعداً مرمت شد و فعلاً هم محل موزه آثار شرقی و هم (از ۱۹۵۰ به بعد) بنای یادبود سووروف^۲، ژنرال روسی است که کاخ را مرکز ستاد خویش قرار داده بود. در نتیجه کوچ اجباری تاتارهای کریمه (۱۹۴۴-۱۹۴۵)، باغچه‌سرای خصوصیت قبلی خود را یکسره از دست داده است. تعداد و ترکیب ساکنان فعلی آن در بولشایا (ج ۴، ص ۳۳۳) ذکر نشده است.

منابع: قریم مجموعه‌سی، استانبول ۱۹۱۸؛

U. Bodaninskij, *Arkheologičeskoye i Ėmografičeskoye Značeniye Tatar v Krimu* (اهمیت تازادشناسی و باستان‌شناسی تاتارهای کریمه)، Simferópol 1930; *Bol'shaya Sovyetskaya Encyclopediya*², [Moscow] 1949-1958; Brockhaus-Efron, *Encikloped Slovár*, iii/I (= 5), St. Petersburg 1891, 214-215; G. Burbiel, *Die Sprache Isma'il Bey Gasparyals*, Thesis, Hamburg 1950 (نسخه تأیید شده) F. Dombrowsidij, *Očerk Bakhčisaraya* (Sketch of Bāghčē Sarāy), Odessa 1848; *Encyclopaedia Judaica*, iii, Berlin 1929, cols. 937-938; K. Inostrancev, in *Zapiski Vost. otd. Arkh. ob-va*; G. von Mende, *Der national Kampf der Russlandtürken*, Berlin 1936; Cafer Seydamet, *Gaspriatı Ismail*, Istanbul 1934;

- کتیبه‌ها

A. Borzenko and F. Dombrowskij, in *Zapiski Odesskago Ob-va Ist. i Drevnostey*, ii, 489 ff;

- سفرنامه‌ها:

L. d' Asfeld, *Haslen... Voyage en Crimée...*, Paris 1827; M. Broniovius, *Tatariae Descriptio*, Cologne 1595 and Leiden 1630; E. D. Clarke, *Travels in Various Countries: pt. I, Russia, Tartary and Turkey...*, London 1810-1823, M. Guthrie, *A Tour performed... 1795-1796 Through the... Crimea...*, London 1802; M. Holderness, *Notes relating to the... Crim Tatars...*, London 1821, and *New Russia. Journey... to the Crimea...*, London 1827, N. E. Kleemann, *Reisen... in die Crim*, Leipzig 1773; P. S.